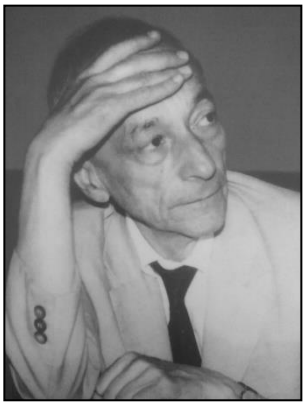
PROFESORUL I. FISCHER

Maria Francisca BĂLTĂCEANU

I. Fischer (cum semna întotdeauna) s-a născut la 4 decembrie 1923, la Iași. Am putea spune că toată biografia i-a fost marcată dureros de cursul istoriei.

Studiile liceale, începute la Liceul Național din Iași, îi sunt întrerupte în 1940, când elevii evrei sunt dați afară din licee; în 1941, după pogrom, pleacă împreună cu familia la București. Acolo a terminat liceul, la Liceul Evreiesc, având profesori ca Alexandru Graur, Jacques Byck, care fuseseră și ei excluși din învățământul de stat.

Între 1942 și 1944 și-a început studiile universitare la Colegiul pentru Studenți Evrei „Marcu Onescu"; în sfârșit, le-a putut continua, între 1944 și 1946, la Facultatea de Litere și Filosofie din București, terminată *magna cum laude*.

După 1944, părinții i-au plecat în Israel. El a decis să rămână în România.

În 1948 este angajat ca asistent la Facultate. În același timp, lucrează la proaspăt înființatul Institut de Lingvistică al Academiei, alături de Iorgu Iordan, Al. Graur, Al. Rosetti și, din generația mai tânără, Boris Cazacu, Ion Coteanu, Gheorghe Tohăneanu. În 1952, autoritățile politice i-au dat afară din Institut și din învățământ pe toți membrii echipei (cu excepția lui Iorgu Iordan și a lui Boris Cazacu), din cauza „dosarului"; pe el, pentru „origine nesănătoasă"...

În 1954 revine la Catedră, ca lector, dar în 1959 este din nou dat afară... Se întoarce la Catedra de clasice în 1963[1] (atunci a apărut în viața noastră de studenți, asupra căreia a avut o influență extraordinară).

În 1966, când s-a revenit la sistemul normal de studii postuniversitare, devine doctor în filologie, pe baza monografiei și comentariului publicate în volumul Aulus Gellius, *Nopțile atice* (traducere de David Popescu, studiu introductiv și note de I. Fischer, București, Editura Academiei, 1965).

În 1968 devine conferențiar.

În tot acest timp a desfășurat o activitate asiduă și la Institutul de Lingvistică (între 1963 și 1975 a fost șef al Sectorului de limbi indo-europene), la Societatea de Studii Clasice, la publicațiile *Revue roumaine de linguistique*, *Studii și cercetări lingvistice*, *Studii clasice*.

În octombrie 1989, este din nou dat afară din Universitate, sub pretext că rudele lui din străinătate fac o „politică dușmănoasă" față de regimul comunist!

Abia după evenimentele din decembrie 1989 este reîncadrat în Universitate, cu titlul de profesor. Datorită valorii sale științifice și didactice, dar și datorită ținutei sale demne, căci refuzase orice compromis cu regimul totalitar (n-a fost nici măcar membru

[1] În multe surse, revenirea lui la Catedră e datată 1968, dar acesta e anul când devine conferențiar!

StCl L, 2021, Bucureşti, p. 72–75

https://biblioteca-digitala.ro

de partid!), a fost ales șef al Catedrei de Clasice. De asemenea, a fost ales decan al Facultății de Limbi și Literaturi Străine, între 1990 și1992, și reales decan, între 1992 și 1996. Tot din 1990 a fost și membru în Senatul Universității.

Este un test pentru calitatea umană: cum se poartă cineva când ajunge șef. Toți spun că a fost admirabil, atât în activitate (printre altele se poate spune că a conectat Facultatea la Universitățile mari din străinătate), cât și în relațiile umane.

La întrebarea care se punea acut atunci – dacă, și cât, și cum trebuie intelectualul să se implice în viața cetății – a răspuns, aș zice, exemplar: s-a implicat intens, inteligent, în sfera în care se pricepea, pentru valori în care credea, fără a visa măcar vreun avantaj personal, de orice natură ar fi. A fost un membru activ al „Solidarității universitare"; din 1997 a fost președinte al Consiliului național de aprobare a manualelor școlare; a participat la dezbaterile pentru Legea învățământului; s-a luptat din răsputeri, la orice nivel, inclusiv în presă, pentru promovarea studiilor clasice în România.

Trece în veșnicie la 18 octombrie 2002.

*

Se prezintă de obicei: savantul, profesorul, omul... La el se legau atât de firesc, chiar dacă vorbirea e, inerent, succesivă...

Lista lui de lucrări este impresionantă: bibliografia din volumul omagial (In memoriam *I. Fischer. Omagiul foștilor colegi și discipoli*, coord. Lucia Wald și Theodor Georgescu, București, Editura Humanitas, 2004) are 247 de titluri. Fiecare marcat de acuratețe, de simțul atât al detaliului, cât și al întregului, de acuitate, informare la zi, unită cu discernământul sagace, limpezime...

Se remarcă ceea ce am putea numi o „varietate focalizată": a abordat mai multe domenii, lucru nu foarte frecvent în ramuri atât de pretențioase. Amintesc doar, pentru a da o idee:

- În primul rând **limba latină**: nenumărate studii asupra unor fenomene de limbă. Volume ca *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române* (1985**)** sau *Morfologia istorică a limbii latine* (1985); capitole de specialitate în volume fundamentale, ca *Istoria limbii române*: în vol. I (1965), „Limba latină", în volumul II (1969), „Latina dunăreană. Romăna comună"; comunicări la congrese ca: *Latin vulgaire – Latin tardif, 2000–2003*, („Phonétique et graphie dans *l'Appendix Probi*"); manuale pentru liceu sau universitate și articolul „Principii directoare pentru alcătuirea manualelor". Studiile s-au extins și asupra celorlalte limbi indo-europene vechi de pe teritoriul Italiei („Cronica indo-europeană III. Limbile indo-europene ale Italiei antice", „Problèmes de phonologie osque", *RRL*/1975).
- Pentru **literatura/cultura latină**, am amintit volumul *Aulus Gellius,* cu recenzii elogioase ale unor savanți străini. Apoi, colaborarea la *Istoria literaturii latine* IV (1986). Nu pot să nu amintesc, printre multe, studiul „Registre et intensité de la musique chez Trimalchion" (*StCl*/1994)!
- Studiile de **limba română** se intersectează de fapt cu studiile de latină: capitole în mari lucrări colective: *Gramatica Academiei* (1954), *Dicționarul limbii române literare contemporane* (1955), *Lexikon der romanischen Linguistik* (Tübingen, 1989), *Enciclopedia limbilor romanice* (1989).

https://biblioteca-digitala.ro

- **Literatura română** îi datorează editarea operelor lui Anton Pann – stabilirea textului, introduceri, note, studii etc., din 1953 până în 2000. La fel, începând cu 1956, pentru Grigore Alexandrescu. Inclusiv studii pe probleme de metodă a editării.
- S-a ocupat și de **istoria limbii grecești**: are mai multe studii despre notarea unor sunete speciale (încercând deci să determine ce se ascunde sub scrierea obișnuită); sau despre împrumuturile grecești în latină.
- A fost specialist și în **lingvistica comparată, indo-europenistică sau romanistică**: amintesc doar seria de articole „Cronica indo-europeană" din *StCl*; „Les substrats et leur influence sur les langues romanes: la Romania du Sud-Est", în *Manuel international d'histoire linguistique de la Romania,* Walter de Guyter, Berlin–New York, 2003.

Vorbeam de o „varietate focalizată": important este că, la el, toate domeniile acestea se leagă unitar: competența filologului clasic se manifestă și în excelentele ediții și studii despre autorii români, istoria limbii latine trece firesc asupra limbilor italice, gramatica istorică latină cere istoria limbii grecești etc.

Vreau să atrag atenția însă asupra unei lucrări care, paradoxal, spune mult despre **om**: ***Bibliografia clasică românească***, pe care a realizat-o anual, începând cu 1959 (acoperind perioada '47–'59) și până în 1997. O lucrare care presupune o muncă imensă, multă statornicie și multă generozitate, pentru că rezultatele, extrem de utile pentru toți cei din branșă, nu sunt din sfera spectaculosului. Iar sintezele periodice în limbi străine făceau cunoscută munca cercetătorilor români într-o vreme când legăturile cu restul lumii erau mai mult decât precare. Rimează cu aceasta implicarea sa generoasă și inteligentă sau, mai exact, necontenita sa luptă pentru cultura română prin studiile clasice: susținerea Societății și a revistei *Studii clasice,* manualele de liceu, articolele, audiențele, implicarea unor tineri alături de el în acest efort, care s-a continuat și într-o stăruitoare activitate civică, atunci când a fost posibil. Pentru că, spunea el, *Europa sfârșește acolo unde sfârșește limba latină* (articol *RL*/1999).

Îmi vine în minte și eterna lui servietă, doldora de fișe, de cărți, aduse pentru a fi arătate, sau împrumutate, sau dăruite celor doritori.

*

Până acum am spus mai mult lucruri care se pot găsi și în alte surse. Dar ce s-a întâmplat în viața noastră de studenți începând din 1963, când a (re)apărut la Facultate profesorul Fischer, este în alt fel deosebit.

Cu aceeași competență ținea cursurile teoretice – morfologie istorică latină, istoria limbii latine, istoria limbii grecești, micenologie – și cursurile practice, unde citeam și comentam împreună cu el autori latini, de la Plaut la Sfântul Augustin. În anii aceia, era interzisă, la Filologia clasică, studierea autorilor creștini. Chiar când un autor se creștinase pe parcurs, se puteau citi numai scrierile lui „precreștine" (ca să nu zic păgâne!). Noi l-am fi dorit pe Sfântul Augustin, dar... Și ne-a venit ideea să-l rugăm pe domnul Fischer, gândindu-ne că, evreu fiind, nu va fi bănuit de „propagandă religioasă". A acceptat imediat și a știut să aleagă din *Confessiones* tot ce ne putea apropia de autor, pe noi, începătorii. De altfel cursurile erau dialogate, știa să ne stârnească mereu... Chiar și la materii care par aride cursurile erau limpezi, echilibrate, degajau firul esențial, cu un farmec al zicerii și cu un elan al transmiterii care se declanșa în întâlnirea

https://biblioteca-digitala.ro

cu studenții: erau o minune, o bucurie a spiritului. Așa încât, după ce am absolvit facultatea și am rămas la Catedra de clasice, mă duceam la multe ore ale profesorului Fischer, la materii pe care le făcusem deja cu alții – și le făcusem de altfel bine, căci aveam o echipă de profesori foarte buni... Și totuși, nici așa nu știam când a trecut ora...

Dar amintirile nu mi se opresc în clasă. Mă sperie faptul că azi în criteriile de apreciere a valorii unui profesor nu se întreabă cum predă, cum se poartă cu studenții, ce influență are asupra lor. Sigur, nu sunt mărimi cuantificabile. Și totuși... Era profesorul complet. Ne adunasem în jurul lui un grup – alcătuit „democratic", pentru că făcea parte din el oricine voia sau, mai bine zis, oricui îi era drag să participe. Ne ducea aproape săptămânal la Muzeul de Artă de la Palat, la concerte la Ateneu (plătea el!). Ne explica, firesc, amical, ce e de văzut într-un tablou, cum e structurată o piesă muzicală, ce transmite. Ne-a uimit cu istoriile culturale ale caselor vechi din București: a lui Anton Pann și altele...

Părea că știe toate plantele. Am fost odată în grup la un profesor bolnav, acolo unde era pe atunci Sanatoriul Pantelimon – afară din oraș, în jur cu multă iarbă. La întoarcere, prin curte, domnul Fischer ne-a uluit: flori, buruieni, arbuști, le știa numele și românesc, și latinesc. Spunându-ni-le, ne transmitea un fel de bucurie de a le cunoaște și admira.

Dar poate cel mai mult ne-am întâlnit spiritual în muzică. Haendel, Vivaldi, dar mai ales Bach. La Filologia Clasică examenele erau serioase, majoritatea scris și oral. Era o sărbătoare să fii în comisie, la corectat teze, cu domnul Fischer. Mai ales dacă era cu oameni mai apropiați, ne cânta. Avea și o voce caldă, de bariton. Ne-a cântat mult, din *Johannes* și *Matthaeus Passion*, cred că le știa pe dinafară, inclusiv intrările orchestrei! Mi-a povestit odată că ar fi vrut să urmeze muzica, dar nu l-au lăsat părinții, temându-se că nu va putea trăi din asta. O visa. A visat odată că dirijează *Johannes Passion* și s-a trezit plângând...

Vorbeam despre un grup mai apropiat Profesorului. Domnea acolo o atmosferă de o limpezime și demnitate perfectă. Nu ne-ar fi venit în cap să amestecăm lucrurile, să ne imaginăm că am putea pretinde vreun avantaj, vreo „pilă". Dimpotrivă, învățam de „rupeam cartea", tocmai ca să nu ne facem de râs, să nu-l punem, la vreun examen, într-o situație dificilă... absurdă...

Se vedea că îi pasă de studenți, ca oameni; la fel – de colegi: se purta cu toți cu o anume grijă, cu implicare, cu politețe, eleganță și cu o anume sfială.

Și în ultimii ani, își păstrase aceeași tinerețe sufletească, aceeași generozitate, același elan, știind să-i atragă pe tineri, să-i implice în bătălia pentru cultură.

Multe s-ar mai putea spune. Închei. Observam la început cum i s-au amestecat în viață vicisitudinile istoriei. Remarcabil – și pilduitor – este că nu s-a resemnat, nu s-a „acrit": n-am văzut la el uri, resentimente, n-a devenit indiferent, dezabuzat. Cu aceeași profunzime, cu același elan, cu aceeași lărgime de spirit și generozitate a făcut mereu orice *bine* a crezut că trebuie și poate să-l facă. Un înțelept spunea, cu privire la dorința omului de a lăsa ceva în urmă-i, că nu contează atât ce va fi clădit, chiar ce va fi scris, cât ce influență a avut asupra celorlalți, ce amprentă le va fi lăsat în suflet. Atunci profesorul I. Fischer chiar a lăsat ceva însemnat în urmă-i!

https://biblioteca-digitala.ro